

Koncepcia rozvoja práce s mládežou na roky 2016 – 2020

Koncepcia rozvoja práce s mládežou na roky 2016 – 2020 (ďalej len „koncepcia“) je strategickým dokumentom štátnej politiky, ktorý špecifikuje prioritné ciele štátu v oblasti práce s mládežou do roku 2020. Nadväzuje na Stratégiu Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 – 2020 tým, že prispieva k napĺňaniu strategických cieľov pre oblasť práce s mládežou, ako jednej zo základných tematických priorít dokumentu, predovšetkým tematickú oblasť č. 9: „Práca s mládežou“. Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 – 2020 bola vládou SR dňa 23. apríla 2014 schválená uznesením č. 192.

Tvorbe koncepcie predchádzalo vytvorenie analýzy práce s mládežou a definovanie základných cieľov a priorít prostredníctvom regionálnych aj národných konzultácií. Do konzultácií boli zapojení zástupcovia rôznych inštitúcií pôsobiacich v oblasti práce s mládežou a mládežníckej politiky zo všetkých regiónov Slovenska.

Koncepcia je rozdelená do piatich tematických oblastí, v ktorých je vždy stručne uvedený zjednodušený popis východiskovej situácie, vízia, ku ktorej sa má práca s mládežou do roku 2020 priblížiť a konkrétne ciele, ktoré je potrebné dosiahnuť v roku 2020. K nim je uvedených viacero možných opatrení. Tento zoznam nie je konečný a v priebehu platnosti koncepcie sa môžu ukázať aj ďalšie efektívne opatrenia, smerujúce k naplneniu pomenovaných cieľov. Ktoré opatrenia sa budú realizovať, v akom termíne a ktoré inštitúcie budú zodpovedné za ich plnenie, bude stanovené prostredníctvom akčných plánov po schválení koncepcie vládou SR.

Pod prácou s mládežou¹ rozumieme cieľavedomú činnosť, ktorá reaguje na potreby mladých ľudí a vedie k pozitívnemu rozvoju ich osobnosti, aby sa dokázali plnohodnotne uplatniť v živote. Je založená na princípe dobrovoľnej účasti mládeže, partnerského prístupu a vzájomného rešpektu. Jej úlohou je prispievať k zrelosti, nachádzaniu životného smerovania a sebapoznania jednotlivca aj skupiny. Má vytvárať priestor k spolurozhodovaniu mladých ľudí o veciach, ktoré sa ich týkajú, motivovať ich k angažovanosti a prispievať tak k budovaniu

¹ Základná informácia o stave práce s mládežou – pozri Príloha 1

občianskej spoločnosti. Realizujú ju ľudia špecificky pripravovaní na túto činnosť, aktívne pracujúci v tejto oblasti a tiež dobrovoľníci, ktorí sú pre napĺňanie koncepcie nenahraditeľní.²

Koncepcia vychádza z nasledovných princípov: práca s mládežou stavia na aktuálnej situácii mladého človeka a snaží sa naplňať jeho potreby; napomáha reálnemu uplatňovaniu práv mladých ľudí; smeruje k zabezpečeniu celkovej kvality života mladých ľudí; pracuje pre spoločné dobro jednotlivcov, komunit a spoločnosti; uznáva dôležité miesto mimovládneho sektora v dosahovaní výsledkov v práci s mládežou; uplatňuje systematický a komplexný prístup k práci s mládežou, ktorý je postavený na partnerstve, spolupráci a integrovanom prístupe všetkých aktérov (mladých ľudí, miestnych a regionálnych samospráv, štátnej a verejnej správy, mimovládnych organizácií, ďalších organizácií, inštitúcií, jednotlivcov, podnikateľského sektora, médií a celej spoločnosti); kvalitná práca s mládežou nemôže byť realizovaná bez adekvátnej finančnej podpory.

Potreby mladých ľudí ako východisko pre prácu s mládežou

Východisková situácia:

Súčasnou požiadavkou v rámci Európskej mládežníckej politiky³ je práca s mládežou založená na dôkazoch o skutočných potrebách mladých ľudí. Na Slovensku sa získavajú údaje o mládeži najmä prostredníctvom výskumov a prieskumov, ktoré tvoria podklad do tzv. správ o mládeži. Vydávajú sa v perióde 3 - 4 rokov (2010, 2014 a plánovaná 2017) a sú podkladom pre tvorbu celoštátnych strategických dokumentov. Špecifickejší zber údajov a zisťovanie potrieb mladých ľudí na regionálnej či miestnej úrovni sa realizuje v minimálnej miere, chýba nezávislá interpretácia takýchto zistení a ich následné využívanie pri konkrétnych opatreniach či grantových výzvach v práci s mládežou.

Vízia: Práca s mládežou založená na poznaní aktuálnych potrieb mladých ľudí.

Cieľ: Systematicky zisťovať a analyzovať potreby mladých ľudí na všetkých úrovniach – celoštátnej, regionálnej i miestnej, zistenia zverejňovať a na ich základe prijímať zodpovedajúce opatrenia.

² Rozšírená pôvodná definícia uvedená v Stratégii SR pre mládež na roky 2014 - 2020

³ Uznesenie Rady a zástupcov vlád a členských štátov, ktorí sa zišli na zasadnutí Rady, o práci s mládežou, 2010

Možné opatrenia:

- Pokračovať v zbere podkladov a vydávaní správ o mládeži na národnej úrovni.
- Podporovať prax zisťovania a analýzy potrieb mládeže na regionálnej a miestnej úrovni (podporovať rozvoj metodiky na zisťovanie a analýzu potrieb, prácu s ňou a jej šírenie).
- Podporovať (napr. prostredníctvom vzdelávania) realizátorov práce s mládežou vo využívaní analýzy potrieb mladých ľudí pri tvorbe, realizácii a hodnotení aktivít a programov pre mládež.
- Pri zisťovaní a analyzovaní potrieb zabezpečiť pohľad expertov/odborníkov z relevantných oblastí, vrátane mladých ľudí.
- Zviditeľňovať potreby mladých ľudí a posilniť ich advokáciu smerom k verejnosti i zástupcom relevantných inštitúcií, ktorých sa dotýka téma mládeže (tzv. „dôležitým dospelým“) na všetkých úrovniach (národnej, regionálnej i miestnej).
- Finančne podporovať prieskumy a výskumy zamerané na zisťovanie potrieb mladých ľudí v rámci programu „Dôkazy o mládeži“⁴.

Kvalitná práca s mládežou

Východisková situácia:

Zdôrazňovanie zvyšovania kvality v práci s mládežou je ďalším celoeurópskym trendom. Expertná skupina EÚ definovala v roku 2015 základné princípy kvality práce s mládežou, bez ohľadu na to, v akom kontexte sa vykonáva⁵. Jednou z foriem potvrdzovania kvality na Slovensku je akreditácia programov neformálneho vzdelávania v práci s mládežou na základe zákona č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 282/2008 Z. z.“). Zároveň v rámci nastavovania kritérií programu „Podpora mládežníckych organizácií“ dostali kritériá kvality omnoho väčšiu váhu ako v minulých programoch.⁶ Na Slovensku sa tvorba inovatívnych systémov na zvyšovanie kvality podporila v prvých výzvach programu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „MŠVVaŠ SR“) „Priority mládežníckej politiky“ (Programy pre mládež 2014 - 2020). V ostatných typoch organizácií (mimo

⁴ V rámci Programov pre mládež na roky 2014 – 2020, systému poskytovania dotácií MŠVVaŠ SR pre oblasť práce s mládežou na základe príkazu ministra č. 54/2013

⁵ Quality youth work, A common framework for the further development of youth work, European Commission, 2015

⁶ <https://www.iuventu.sk/sk/Granty/Nova-generacia-Programov-PRE-MLADEZ-na-roky-2014-2020.alej>

detských a mládežníckych nadregionálnych organizácií) na úrovni regiónov, miest a obcí však zatiaľ chýba zhoda na tom, čo vytvára kvalitu v práci s mládežou. Zároveň je potrebná väčšia podpora zavádzania kvality prostredníctvom využívania rôznych nástrojov do praxe a vytvorenie motivačného prostredia, kde by sa organizácie mohli od seba vzájomne inšpirovať a učiť.

Vízia: Podpora a zvyšovanie kvality práce s mládežou

Cieľ 1: Zaviesť do praxe nástroje na meranie a podporu rozvoja kvality v práci s mládežou

Možné opatrenia

- Vytvoriť konsenzus o kritériách a indikátoroch kvality v práci s mládežou s ohľadom na rôzne formy, oblasti, cieľové skupiny a aktérov v práci s mládežou s prihliadnutím na európske trendy.
- Tvorba a podpora rôznych nástrojov na podporu kvality (peer review, externá spätná väzba...).
- Vzdelávanie a systémová podpora realizátorov práce s mládežou, aby vykonávali kvalitnú prácu s mládežou a využívali rôzne nástroje na podporu kvality.
- Podpora riadiacich a metodických pracovníkov v organizáciách a inštitúciách v práci s mládežou pri rozvoji kvality.
- Systémová podpora zavádzania kvality a štandardov do práce s mládežou.
- Zviditeľňovanie dobrých príkladov v oblasti kvality práce s mládežou.
- Rozšíriť akreditáciu programov neformálneho vzdelávania v práci s mládežou v rámci zákona č. 282/2008 Z. z. aj o akreditáciu inštitúcií.

Aktéri práce s mládežou

Východisková situácia:

V oblasti práce s mládežou pôsobí množstvo rôznorodých organizácií a subjektov. Činnosť celoštátnych organizácií, fungujúcich na členskom princípe s pravidelnou činnosťou, i organizácií s regionálnou pôsobnosťou je čiastočne zmapovaná, pretože sa uchádzajú o zdroje MŠVVaŠ SR prostredníctvom „Programov pre mládež na roky 2014-2020“. V týchto organizáciách pôsobí veľké množstvo kvalitných ľudí, zväčša ako dobrovoľníci. I keď tieto organizácie sú z hľadiska práce s mládežou veľmi dôležité, zachytávajú z celkového počtu

mladých ľudí na Slovensku iba pomerne malé percento⁷. Je preto dôležité podporovať rast a tiež naplnenosť týchto organizácií mladými ľuďmi a zároveň aj mladými dobrovoľníkmi. Okrem mimovládnych organizácií a ďalších subjektov pracujúcich s deťmi a mládežou sem spadajú všetky školské výchovno-vzdelávacie zariadenia v zmysle platnej legislatívy⁸. Zložitá je situácia ohľadom centier voľného času, ktoré pôsobia v oblasti miestnej práce s mládežou⁹. Legislatívne patria medzi školské zariadenia a sú regulované príslušnou legislatívou v rámci regionálneho školstva, no zároveň by na základe vyhlášky¹⁰ mali vykonávať aj aktivity patriace do práce s mládežou, čo spôsobuje v praxi viacero komplikácií. V podpore aktivít pre neorganizovanú mládež, by aj na základe nedávnych zmien vo financovaní, mali zohrávať dôležitú úlohu systematickou podporou miestnych organizácií regionálne i miestne samosprávy. Napriek niektorým pozitívnym príkladom však takáto podpora nie je dostatočná a chýba jej systematické koncepčné uchopenie. Významnú úlohu v práci s mládežou zohrávajú aj neformálne skupiny mládeže. Nevýriešená zostáva aj otázka, aké miesto majú v práci s mládežou ďalšie inštitúcie, ktoré v rámci svojej činnosti robia aj aktivity pre mládež, no spadajú do iných oblastí (napr. komunitné centrá zo sociálnej oblasti, napr. knižnice v oblasti kultúry a podobne).

Vízia: Komplexný, funkčný a flexibilný systém práce s mládežou (na celoštátnej, regionálnej i miestnej úrovni)

Cieľ: Zadefinovať role a úlohy rôznych subjektov aktívnych v systéme práce s mládežou na všetkých troch úrovniach tak, aby sa ich aktivity vzájomne dopĺňali a spoločne napĺňali poslanie práce s mládežou

Možné opatrenia:

- Vymedzenie práce s mládežou (aktivít a služieb) v rámci systému starostlivosti o deti a mládež mimo vyučovania (napríklad vo vzťahu k školským zariadeniam, kultúrnym a športovým organizáciám...).
- Analyzovať aktuálny stav práce s mládežou na Slovensku i lokálne špecifiká (kto sa komu venuje, o koho sa staráme dostatočne a akými formami, a čo chýba) vrátane

⁷ V roku 2014 mali organizácie podporované v programe PODPORA MO registrovaných 72 252 členov

⁸ Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁹ S výnimkou troch centier voľného času s regionálnou pôsobnosťou.

¹⁰ Vyhláška MŠVVaŠ SR č. 306/2009 Z. z. o školskom klube detí, školskom stredisku záujmovej činnosti, centre voľného času, školskom hospodárstve a stredisku odbornej praxe.

pomenovania cieľových skupín, ktorým sa nevenujeme dostatočne či vhodnými formami.

- Podporovať väčšie zapojenie samospráv do podpory práce s mládežou na regionálnej a miestnej úrovni.
- Prehodnotiť a vytvoriť nový systém starostlivosti o deti a mládež mimo vyučovania s vyjasnením postavenia a úloh jednotlivých aktérov (napr. centrá voľného času, školské kluby detí, základné umelecké školy, školy pri využívaní vzdelávacích poukazov, detské a mládežnícke organizácie a ďalšie organizácie podporované prostredníctvom miest a obcí), aby lepšie napĺňali úlohy štátu v tejto oblasti.
- Komplexne reformovať činnosť a zameranie centier voľného času a vymedziť ich postavenie v práci s mládežou v súlade s navrhovaným novým systémom starostlivosti o deti a mládež mimo vyučovania (vrátane možnej transformácie na iné, ako školské zariadenie a úpravy príslušnej legislatívy).
- Úprava legislatívy na základe vytvoreného modelu (novela Zákona č. 282/2008 Z. z., resp. Zákona č. 245/2008 Z. z. a ďalšej príslušnej legislatívy).

Financovanie práce s mládežou

Východisková situácia:

Verejné zdroje sú dôležitým zdrojom financovania mládežníckych organizácií, pretože umožňujú financovanie koordinačných a podporných aktivít centrály pre svoje regionálne pobočky. Tieto zdroje sú však často viazané na príslušný kalendárny rok (nezohľadňujú potreby sektora ohľadom dlhodobého financovania) a organizácie ich dostávajú k dispozícii neskoro (v mesiacoch máj / jún), čo sťažuje ich efektívne využitie. Z hľadiska dostupnosti tiež existujú veľké geografické rozdiely, keďže niektoré samosprávy vyčlenili finančné zdroje na podporu práce s mládežou a iné nie. Aj v prípadoch, keď financovanie aktivít pre mládež existuje, často je nesystematické. Nie sú zadefinované ciele a priority na základe relevantných analýz a zisťovaní potrieb. Zároveň existuje veľký nepomer z hľadiska financií určených na podporu práce s mládežou¹¹ v porovnaní s financiami určenými na iné aktivity v rámci starostlivosti o deti a mládež mimo vyučovania napr. cez vzdelávacie poukazy¹². Zmena financovania centier voľného času platná od 1.1.2013 prerozdelenila zdroje pôvodne určené iba pre samosprávy, kde fungujú centrá voľného času plošne na všetky samosprávy, bez

¹¹ Na Programy pre mládež bolo v roku 2014 alokovaných 2.329.565 €

¹² Na vzdelávacie poukazy bolo na rok 2015 vyčlenených 17.117.790 €

viazanosti ich využitia pre mládež. Táto zmena síce dáva samosprávam väčšiu flexibilitu v starostlivosti o mládež, no udiala sa bez systematickej podpory samospráv, ako tieto prostriedky efektívne využívať na podporu mládeže. Aktuálne nie sú k dispozícii informácie, aké aktivity, na základe čoho a v akej kvalite samosprávy z týchto zdrojov financujú. V rokoch 2011 – 2015 boli v oblasti práce s mládežou realizované dva národné projekty KomPrax- kompetencie pre prax a Praktik – Praktické zručnosti cez neformálne vzdelávanie v práci s mládežou z Európskeho sociálneho fondu (ďalej len „ESF“), ktoré priniesli dôležité inovácie a príklady dobrej praxe.

Vízia: Dostatočné, adresné, transparentné a udržateľné financovanie práce s mládežou.

Cieľ: Vytvoriť systém financovania práce s mládežou a zabezpečiť adekvátne zdroje na všetkých úrovniach (celoštátnej, regionálnej i miestnej).

Možné opatrenia:

- Analyzovať systémy financovania aktivít starostlivosti o deti a mládež mimo vyučovania a ich efektivity z hľadiska napĺňania strategických cieľov v predmetných oblastiach a definovať nepokryté oblasti.
- Na základe analýzy kvantifikovať a alokovať adekvátne množstvo prostriedkov potrebných na napĺňanie strategických cieľov v oblasti práce s mládežou (napr. prerozdelením existujúcich zdrojov v sektore, získaním dodatočných zdrojov a pod.).
- Prepájať existujúce finančné zdroje všetkých relevantných rezortov, príslušných inštitúcií či nadácií na zabezpečenie medzirezortnej spolupráce v práci s mládežou na národnej, regionálnej i miestnej úrovni (a vytvárať priestor vzájomne sa od seba učiť).
- Alokovať finančné prostriedky na program „Komunita mladým“¹³ a jej prostredníctvom kumulovať štátne a miestne, resp. regionálne zdroje na prácu s mládežou.
- Vytvoriť grantové systémy pre prácu s mládežou na úrovni krajov z podielových daní a previazať ich na analýzy potrieb a stanovené strategické ciele.
- Vytvoriť nástroje na kontrolu a monitoring využívania prostriedkov pre prácu s mládežou na všetkých úrovniach s prepojením na analýzy potrieb a kritériá kvality.

¹³ V rámci Programov pre mládež na roky 2014 – 2020, systému poskytovania dotácií MŠVVaŠ SR pre oblasť práce s mládežou na základe príkazu ministra č. 54/2013.

- Nájsť zdroje na rozvoj infraštruktúry a investičné aktivity v práci s mládežou (napr. cez zdroje štrukturálnych fondov).
- Vytvoriť nástroje na podporu neformálnych skupín.
- Zabezpečiť vhodné podmienky pre organizácie pôsobiace v práci s mládežou (dlhodobé financovanie, inštitucionálna podpora, flexibilné financovanie, ktoré reaguje na zmenu potrieb, resp. ďalšia podpora, napr. vzdelávanie, ktoré je povinné...).

Zviditeľňovanie a uznávanie práce s mládežou

Východisková situácia:

Aktivity na európskej úrovni zamerané na zvýšenie uznania práce s mládežou a jej výsledkov sú tu už vyše desaťročia. V rámci programov Európskej únie vzniklo špecializované centrum na prípravu strategických krokov súvisiacich s uznávaním práce s mládežou (SALTO Recognition). Od roku 2012 IUVENTA - Slovenský inštitút mládeže pripravila rôzne opatrenia na podporu uznania a zviditeľňovania práce s mládežou (konferencie Prúty a architekti, Neformálne vzdelávanie - fáma alebo bežná prax, Fórum inovatívneho učenia). Aktivity národného projektu Komprax - kompetencie pre prax v tejto oblasti vyvrcholili v roku 2013 podpisom Deklarácie o uznávaní prínosu neformálneho vzdelávania v práci s mládežou. Práca s mládežou bola zaradená aj do Stratégie Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 – 2020 ako samostatná téma a začali sa práce aj na novele zákona č. 282/2008 Z. z. Existuje viacero ďalších iniciatív v rámci mládežníckeho sektora, ako je napríklad ocenenie Rady mládeže Slovenska „Most“. Povedomie našej spoločnosti o prínosoch práce s mládežou a prečo je dôležitá, však zďaleka nedosahuje úroveň niektorých iných európskych krajín, ako napríklad v Dánsku či Belgicku.

Vízia: Spoločnosť, ktorá rozumie prínosom a dopadom práce s mládežou.

Cieľ: Vytvoriť nástroje na podporu uznávania práce s mládežou na všetkých štyroch úrovniach uznania (formálne, spoločenské, sebauznanie, politické) a využívať ich

Možné opatrenia:

- Finančne podporiť prieskumy a výskumy na zisťovanie dopadov práce s mládežou v rámci programu „Dôkazy o mládeži“¹⁴ a zistené informácie medializovať (sebauznanie).
- Zviditeľňovať príklady kvalitných dlhodobých partnerstiev napr. kampaní, programov, projektov (spoločenské uznanie).
- Zaradiť pracovníka s mládežou do Národnej sústavy povolání a Národnej sústavy kvalifikácií (formálne uznanie).
- Rozšíriť výučbu práce s mládežou na vysokých školách (formálne uznanie).
- Rozvíjať kompetencie pracovníkov samospráv zodpovedných za mládež (politické uznanie).
- Realizovať informačné a propagačné aktivity o prínosoch práce s mládežou najmä smerované mimo sektor (spoločenské uznanie) na všetkých úrovniach.
- Vytvoriť priestor pre prepojenie práce s mládežou a formálneho vzdelávania (formálne uznanie).

Implementácia, monitoring a sledovanie naplňania Koncepcie

Za implementáciu Koncepcie rozvoja práce s mládežou na roky 2016 – 2020 je zodpovedné MŠVVaŠ SR a bude ju vykonávať v spolupráci s IUVENTOU – Slovenským inštitútom mládeže a príslušnými rezortmi. Naplňanie cieľov koncepcie prostredníctvom jednotlivých rezortov sa bude uskutočňovať v rámci ich pôsobnosti a kompetencií. Monitoring a sledovanie naplňania koncepcie bude vykonávať Medzirezortná pracovná skupina pre štátnu politiku v oblasti mládeže. Rozpracovanie koncepcie predpokladá 2-ročné akčné plány s ročným vyhodnotením na úrovni ministerstva školstva a zverejňovaním plnenia koncepcie verejnosti zrozumiteľnou formou.

¹⁴ V rámci Programov pre mládež na roky 2014 – 2020, systému poskytovania dotácií MŠVVaŠ SR pre oblasť práce s mládežou na základe príkazu ministra č. 54/2013.